

OBROZENÍ MĚŠŤANSKÉ SPOLEČNOSTI

5. třída

Vytvořil: Renáta Pokorná

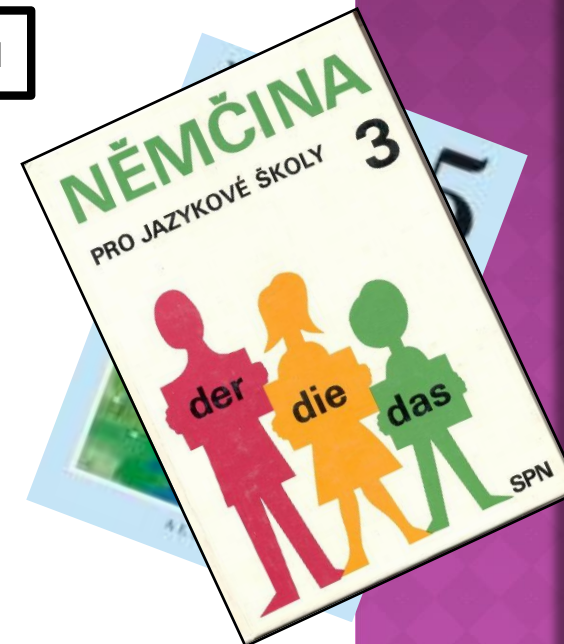
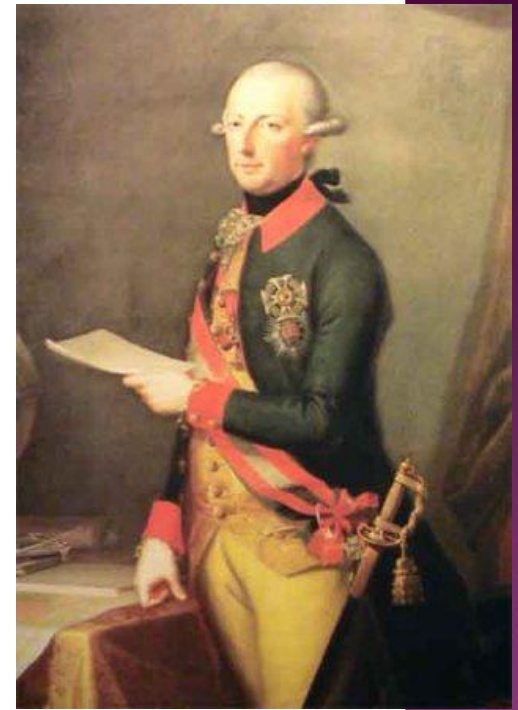
Dne: 13. 11. 2011

VY_32_Inovace/8_446

SITUACE V HABSBURSKÉ ŘÍŠI

- České národní obrození odstartoval císař Josef II. Když zrušil nevolnictví, začalo se do měst stěhovat česky mluvící obyvatelstvo z venkova a lidé mohli bez souhlasu vrchnosti dát svoje ratolesti na řemeslo nebo dokonce studovat.

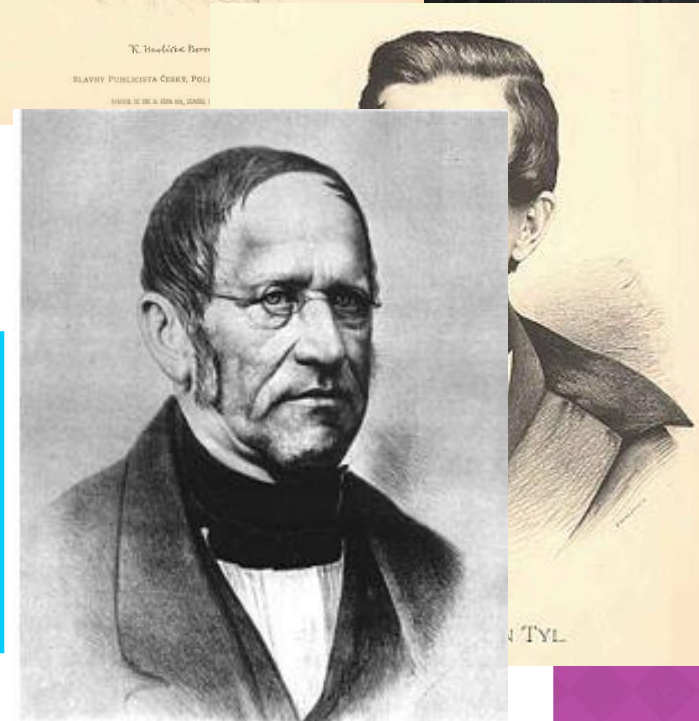
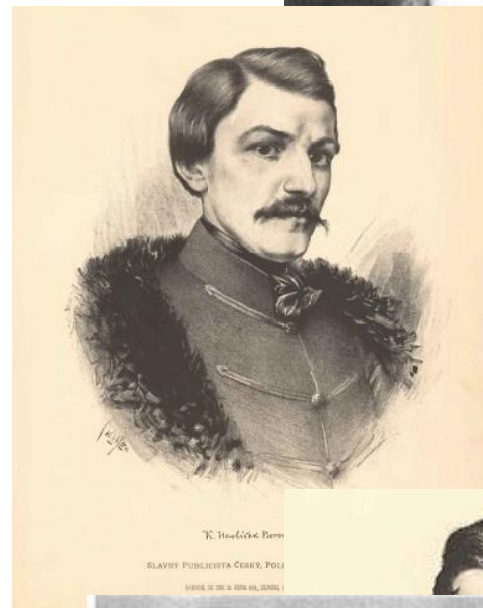
V té době vládli Habsburkové Čechám nepřetržitě už nějakých 250 let. Šlechtu tvořily katolické rody z ciziny, měšťané se samozřejmě snažili šlechtě (a bohatým cizincům) přiblížit, a tak bylo slyšet češtinu stále méně. Český jazyk se pomalu v habsburské monarchii dostával do pozadí - nemluvalo se jím na úřadech, nemluvalo se jím ve školách a méně se psalo i českých knih. Němčina válcovala češtinu, kde mohla, češtinou se opovrhovalo. Počátkem 19. století mluvil česky jen nevzdělaný vesnický lid a chudí lidé ve městech. Kdo byl trochu vzdělanější, mluvil německy

POČÁTKY NO

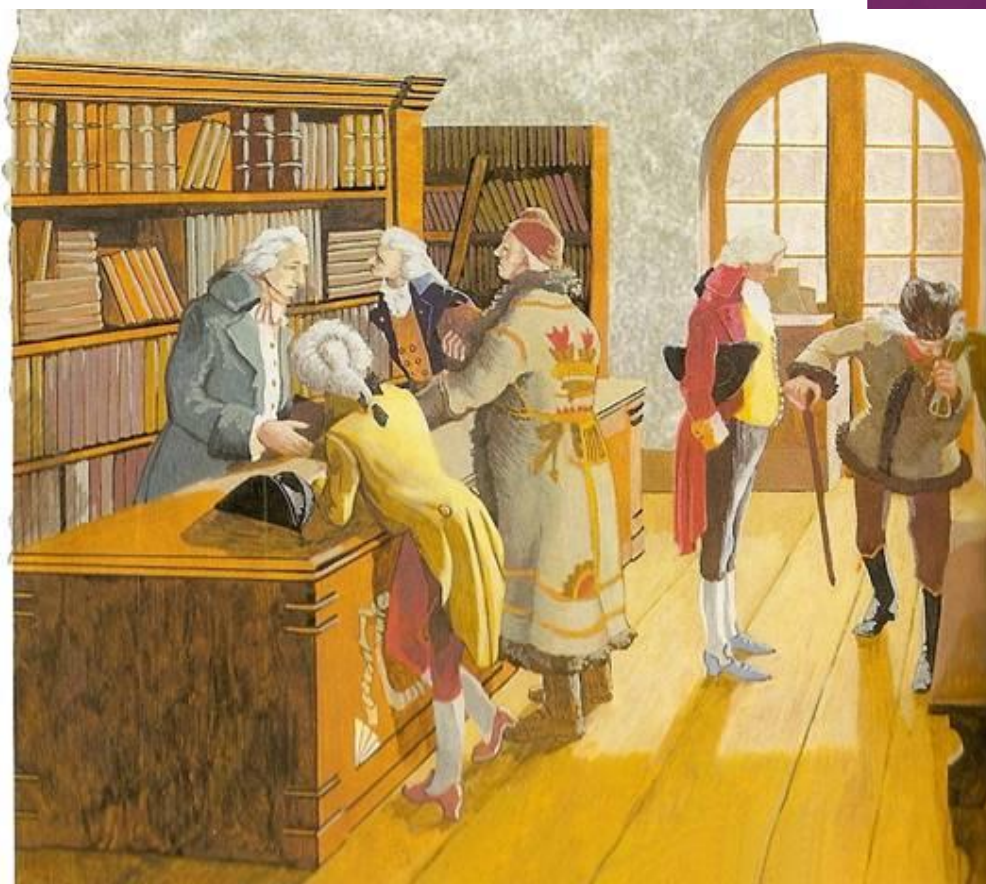
A najednou se začali objevovat chlapíci (později i ženy), kteří se snažili dokázat, že čeština je jazyk stejně dobrý jako jazyky ostatní a že kdysi dávno v ní byly napsány pěkná literární díla. Rozhodli se tedy vzkřísit ji z mrtvých. Tyto pány a dámy zpočátku všichni považovali za blázny, zanícené nějakou vlasteneckou nemocí. Nákaza se ale šířila dál a národní obrození se pomalu rozjíždělo.

Těmto lidem říkáme vlastenci, protože vystupovali na obranu české vlasti, nebo také národní buditelé, protože probouzeli český národ.

ČESKÁ EXPEDICE

- Začaly se psát české knihy. Do češtiny se překládaly knihy z jiných jazyků.
- V Praze bylo založeno první české knihkupectví a vydavatelství, které se nazývalo **Česká expedice**.
- Tam se tiskly i prodávaly české knihy, kalendáře i noviny.

BOUDA

- ◉ K šíření češtiny přispívalo i **divadlo**. Na dnešním Václavském náměstí v Praze (dřív **Koňský trh**) byla postavena dřevěná budova, které se říkalo Bouda. Zde se hrály **divadelní hry v češtině**.
- ◉ Na venkov začali zajíždět kočovní loutkáři s českými hrami. V té době se zrodila známá loutková postavička **Kašpárka**, kterou vymyslel slavný loutkář **Matěj Kopecký**

Tomuto procesu jsme si zvykli říkat **Národní obrození**. Jeho počátky spadají do posledních dvou desetiletí 18. století a pokračovaly po celé první půlstoletí 19. století.

ČESKÝ JAZYK BYL ZACHRÁNĚN.

FRANTIŠEK PALACKÝ

Malý Frantík mezi jedenácti sourozenci dost vyčuhoval - ne výškou, ale rozumem. Byl to zkrátka malý génius. Nejenže sedával u svého tatíka učitele ve škole, ale také se naučil sám číst a v pěti letech už přečetl bibli od začátku až do konce a pamatoval si celé pasáže z paměti. Protože měl téměř absolutní paměť, nemusel by hnout ani prstem, ale to Franta ne - dřel a dřel. Přijde vám to normální?

Tipněte si, které řeči Palacký ovládal v jedenadvaceti letech?

1. Češtinu
2. italštinu
3. němčinu
4. Francouzštinu
5. srbštinu
6. maďarštinu
7. Latinu
8. řečtinu
9. církevní slovanštinu
10. Angličtinu
11. trochu hebrejštinu, polštinu, portugalsštinu
slovenštinu, slovinštinu a dalmaštinu

A teď další test, tipněte si odkud se na vás mračí historik Palacký?

- a) Z tisíciokoruny
- b) Ze stodolarovky
- c) Z dvacetieurovky

VÝBĚR Z LITERÁRNÍCH PLODŮ FRANTIŠKAPALACKÉHO

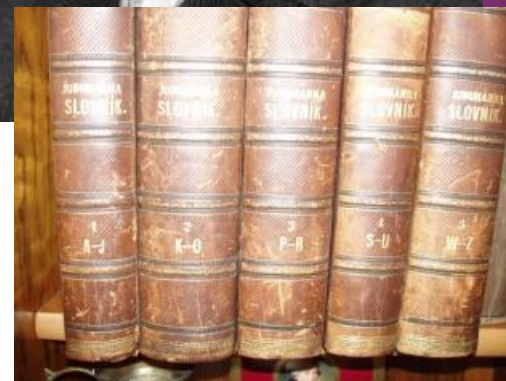
Staří letopisové
čeští

Dějiny národu
českého
v Čechách i v Moravě

Počátkové českého
básnictví

JOSEF JUNGSMANN

Josef Jungmann byl původním povoláním učitel. K obrozeneckému životu jeho generace patřily ostré slovní bitky mezi tzv. *ypsilonisty* a *iotisty*. Jádrem sporu bylo to, zda psát po c, s a z vždy tvrdé **y** (jak se psalo dosud), nebo zavést novotu a psát po c měkké **i** a po s a z **i/y** podle shody. Ypsilonisté nenáviděli iotisty až za hrob. Kvůli psaní *cyzý* nebo *cizí* se tehdy rozcházeli přátelé, lidé se kvůli tomu udávali u policie. Válka dvou znepřátelených táborů nakonec po několika letech skončila vítězstvím iotistů. Takže poděkujte těmto pánům, že kvůli nim musíme přemýšlet, kdy psát to otravné tvrdé nebo měkké.

Jungmannovým životním dílem byl Slovník česko-německý. „Tichý génius“ (jak mu říkali) v něm skoro úplně sám shromáždil 120 tisíc českých slovíček - bez počítače, jen s brkem, inkoustem a papírem.

Nová slova

Svět se rychle vyvíjel, všude se používala němčina, a tak český jazyk trochu zaspal dobu - k německému slovu kromě zkomoleniny nebylo co přiřadit.

Jungmann zavedl slova dnes tak normální, že nás těžko napadne, že před ním dříve neexistovala: rostlina, plod, látka, kyselina, čtverec, trojúhelník, časopis, názor, podstatné jméno apod. Šlo mu to báječně. Díky jeho slovníku se konečně rozmáchla i česká literatura.

V obrozenecké době zde byla také partička gramatikářů, tzv. puristů, která vymýšlela nová česká slova hlava nehlava. Zaplat'pánbůh, že se jejich slova neuchytila.

No schválně, zkuste se trefit a přiřadit je správně k těm současným:

1. Prstoun
2. nosočistoplena
3. Žehroň
4. Brazva
5. Zizlila
6. Chrvoř
7. Nočena
8. Stehnonožka
9. Zelenochrupka
10. citoň

- A) Planeta Saturn
- B) Salát
- C) Planeta Venuše
- D) Prst
- E) Šunka
- F) Nos
- G) Malba
- H) Kapesník
- I) Kometa
- J) Měsíc

1D, 2H, 3I, 4G, 5C,
6A, 7J, 8E, 9B, 10F

Josef Kajetán Tyl

J.K.Tyl byl herec a dramaturg. Hrál a řídil divadlo v Praze, pro které napsal řadu divadelních her. Mnohé se hrají dodnes.

Nejslavnější z jeho her se stala **Fidlovačka** aneb **žádný hněv a žádná rvačka**. Poprvé v ní roku 1834 zazněla píseň Kde domov můj.

Kde domov můj, kde domov můj. Voda hučí po lučinách, bory šumí po skalinách, v sadě skví se jara květ, zemský ráj to na pohled! A to je ta krásná země, země česká, domov můj, země česká, domov můj!

Druhá sloka

V kraji znáš-li Bohu milém, duše útlé v těle čilém, mysl jasnou, vznik a zdar, a tu sílu vzdoru zmar? To je Čechů slavné plémě, mezi Čechy domov můj, mezi Čechy domov můj!

Po vzniku Československé republiky v roce 1918 se stala první částí československé státní hymny. Po rozpadu Československa je od roku 1993 českou státní hymnou.

ZAMYSLI SE, ZOPAKUJ SI!

- ◉ Jaké důvody vedly osvícenské panovníky k zavedení němčiny jako úředního jazyka?
- ◉ Co je to pojem NÁRODNÍ OBROZENÍ?
- ◉ Vzpomeneš si, kdo byli národní buditelé? Dokážeš nějaké vyjmenovat?
- ◉ Poznáš je podle obrázku?

Josef Jungmann

František Palacký

Josef Kajetán Tyl

**Kašpárek
Matěje Kopeckého**

SHRNUTÍ:

NÁRODNÍ OBROZENÍ

V Habsburské říši - jediná úřední řeč němčina

Národní buditelé - chtěli češtinu zachránit

- ◉ začali se psát české knihy
- ◉ Česká expedice - první české knihkupectví
- ◉ František Palacký - historik (Dějiny českého národa)
- ◉ Josef Kajetán Tyl - divadelní hra
Fidlovačka aneb žádný hněv a žádná rvačka
(Kde domov můj)